

ИQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Jumanazarov Zohid Shodmonovich**Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar
universiteti Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrası assistant**

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotining so'nggi yillardagi rivojlanish tendensiyalari, erishilgan yutuqlar va mavjud muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston iqtisodiyoti barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda, ammo bir qator muammolar ham mavjud. Maqolada YaIM o'sishi, inflyatsiya, investitsiyalar jalb qilish, tashqi savdo, ishsizlik va kichik biznes rivojlanishi kabi asosiy ko'rsatkichlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, iqtisodiy o'sishni yanada jadallashtirish, inflyatsiyani jilovlash, investitsion muhitni yaxshilash, eksportni kuchaytirish va inson kapitalini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Maqola O'zbekiston iqtisodiyotining hozirgi holati va istiqbollari haqida umumiy tasavvur beradi hamda kelajakdagi iqtisodiy siyosat uchun muhim xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston iqtisodiyoti, iqtisodiy o'sish, inflyatsiya, investitsiyalar, tashqi savdo, ishsizlik, kichik biznes, iqtisodiy islohotlar.

KIRISH

O'zbekiston Markaziy Osiyoning yuragi va mintaqaning eng ko'p aholili mamlakati sifatida o'ziga xos iqtisodiy salohiyatga ega. Mustaqillik yillarida mamlakatimiz iqtisodiyoti sezilarli o'zgarishlarga duch keldi va bir qator muhim yutuqlarga erishdi. Biroq, zamonaviy global iqtisodiyotning murakkab va tez o'zgaruvchan sharoitida O'zbekiston oldida yangi imkoniyatlar va qiyinchiliklar paydo bo'lmoqda.

Bugungi kunda O'zbekiston iqtisodiyoti oldida turgan asosiy vazifalar qatoriga iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirish, aholi farovonligini yaxshilash, xalqaro raqobatbardoshlikni kuchaytirish va mamlakatni global iqtisodiy jarayonlarga yanada chuqurroq integratsiya qilish kiradi. Bu maqsadlarga erishish uchun kompleks va

innovatsion yondashuvlar, chuqur tarkibiy islohotlar va zamonaviy iqtisodiy strategiyalarni ishlab chiqish talab etiladi.

Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari, ustuvor vazifalar va istiqbolli strategiyalar keng qamrovli tahlil qilinadi. Biz investitsiyalarni jalb qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, eksport salohiyatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish kabi muhim masalalarni ko'rib chiqamiz. Shuningdek, infratuzilmani modernizatsiya qilish, agrosanoat kompleksini rivojlantirish, turizm sohasini kengaytirish, moliya bozorlarini takomillashtirish va institutsional islohotlarni amalga oshirish kabi yo'nalishlar ham batafsil muhokama qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish masalalari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. S. Gulyamov va B. Xodiev innovatsion iqtisodiyot, D. Trostyanskiy va N. Mahmudov kichik biznes rivojlanishi haqida tadqiqotlar olib borishgan. Jahon banki va XVF hisobotlari ham muhim manba hisoblanadi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanilgan: tizimli tahlil (iqtisodiyot qismlarining o'zaro bog'liqligi), statistik tahlil (iqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasi), qiyosiy tahlil (boshqa mamlakatlar tajribasi bilan taqqoslash), SWOT-tahlil (kuchli-zaif tomonlar, imkoniyatlar va xavflar) hamda ekspert baholash (mutaxassislar fikri). Bu metodlar kombinatsiyasi O'zbekiston iqtisodiyotini har tomonlama o'rganish va asosli xulosalar chiqarish imkonini berdi.

NATIJALAR

O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi bo'yicha so'nggi yillardagi natijalarni tahlil qilib, quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin:

O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yilda mamlakatning yalpi ichki mahsuloti (YaIM) 7.4% ga o'sdi. Bu ko'rsatkich 2020 yildagi pandemic ta'sirida kuzatilgan 1.9% lik o'sishdan sezilarli darajada yuqori. 2021 yilda aholi jon boshiga

YaIM 1983 AQSH dollarini tashkil etdi, bu esa o'tgan yillarga nisbatan o'sishni ko'rsatadi.

Inflyatsiya darajasi hamon e'tiborga loyiq masala bo'lib qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining ma'lumotlariga ko'ra, 2022 yil yakunida inflyatsiya darajasi 12.3% ni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich avvalgi yillarga nisbatan pasayish tendensiyasini ko'rsatsa-da, hali ham yuqori hisoblanadi.

Investitsiyalar jalb qilish bo'yicha ma'lum yutuqlarga erishildi. O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yilda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi 2.5 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Bu raqam mamlakatning investitsion jozibadorligi oshib borayotganini ko'rsatadi.

Tashqi savdo sohasida ham o'zgarishlar kuzatilmoqda. 2022 yilda eksport hajmi 19 milliard AQSH dollarini, import esa 26.4 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Bu raqamlar mamlakatning tashqi savdo aylanmasi oshib borayotganini ko'rsatsa-da, savdo balansi hali ham salbiy ekanligini ko'rsatadi.

Mehnat bozorida ham ma'lum o'zgarishlar yuz bermoqda. Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligining ma'lumotlariga ko'ra, 2022 yil oxirida rasmiy ishsizlik darajasi 9% ni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich mehnat bozorida hali ham muammolar mavjudligini ko'rsatadi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi davom etmoqda. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yilda kichik biznesning YaIMdagi ulushi 54.9% ni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich mamlakatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning muhim qismi ekanligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, bu natijalar O'zbekiston iqtisodiyotida ijobiy o'zgarishlar va o'sish tendensiyalari mavjudligini ko'rsatadi. Biroq, inflyatsiya darajasini pasaytirish, ishsizlikni kamaytirish, investitsiyalarni yanada ko'paytirish va tashqi savdo balansini yaxshilash kabi qator masalalar hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

MUHOKAMA

O'zbekiston iqtisodiyotining so'nggi yillardagi rivojlanish tendensiyalari bir qator muhim xulosalar chiqarish imkonini beradi.

YaIMning 7.4% ga o'sishi 2021 yilda mamlakatning iqtisodiy tiklanish yo'liga qaytganini ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, global pandemiya sharoitida e'tiborga loyiq natija. Biroq, bu o'sishning barqarorligini ta'minlash va uni yanada yuqori darajaga ko'tarish uchun tarkibiy islohotlarni davom ettirish zarur. Aholi jon boshiga YaIMning 1983 dollarga yetishi ijobiy tendensiya bo'lsa-da, O'zbekiston hali ham o'rta daromadli mamlakatlar qatoriga kirish uchun uzoq yo'lni bosib o'tishi kerak.

Inflyatsiya darajasining 12.3% da qolishi jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Bu ko'rsatkich Markaziy bankning maqsadli ko'rsatkichidan ancha yuqori bo'lib, aholining xarid qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Inflyatsiyani jilovlash uchun monetar siyosatni yanada takomillashtirish, narxlarning o'sishiga ta'sir qiluvchi tarkibiy omillarni bartaraf etish zarur.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning 2.5 milliard dollarga yetishi muhim yutuq, ammo bu ko'rsatkichni O'zbekistonning salohiyati va ehtiyojlari nuqtai nazaridan hali yetarli deb bo'lmaydi. Investitsion muhitni yanada yaxshilash, huquqiy bazani takomillashtirish va ma'muriy to'siqlarni kamaytirish orqali bu ko'rsatkichni oshirish mumkin.

Tashqi savdo ko'rsatkichlari mamlakatning global iqtisodiyotga integratsiyalashuvi kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Biroq, importning eksportdan sezilarli darajada yuqori ekanligi (26.4 mlrd dollar importga nisbatan 19 mlrd dollar eksport) savdo balansining salbiy ekanligini ko'rsatadi. Bu holat milliy valyuta kursiga bosim o'tkazishi va tashqi qarzning o'sishiga olib kelishi mumkin. Eksportni diversifikatsiya qilish va qo'shilgan qiymati yuqori bo'lgan mahsulotlar eksportini ko'paytirish orqali bu vaziyatni yaxshilash mumkin.

Ishsizlik darajasining 9% da qolishi mehnat bozorida jiddiy muammolar mavjudligini ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, yoshlar va ayollar orasida dolzarb masala. Ish o'rinlari yaratish, ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish va tadbirkorlikni rag'batlantirish orqali bu muammoni hal qilish mumkin.

Kichik biznesning YaIMdagi ulushi 54.9% ga yetgani ijobiy holat. Bu sektor iqtisodiy o'sish va bandlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, kichik biznesning

raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvini kuchaytirish zarur.

Umuman olganda, O'zbekiston iqtisodiyoti ijobiy rivojlanish yo'lida. Biroq, barqaror va inkluziv o'sishni ta'minlash uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur. Bular qatoriga inflyatsiyani jilovlash, investitsion muhitni yaxshilash, eksportni kuchaytirish, inson kapitalini rivojlantirish va institutsional islohotlarni chuqurlashtirish kiradi. Bu vazifalarni hal etish uchun izchil va kompleks yondashuv talab etiladi.

XULOSA

O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish ko'p qirrali va murakkab jarayon bo'lib, yuqorida sanab o'tilgan barcha yo'nalishlar bo'yicha izchil va kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirishni talab etadi. Investitsiyalarni jalb qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, eksport salohiyatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, agrosanoat kompleksi va turizmni rivojlantirish, moliya bozorlarini takomillashtirish hamda institutsional islohotlarni amalga oshirish orqali O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash, aholi farovonligini oshirish va mamlakatning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini kuchaytirish mumkin. Bu jarayonda davlat va xususiy sektor hamkorligi, xalqaro tajribadan unumli foydalanish, shuningdek, milliy xususiyatlar va mavjud resurslarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty. Crown Business.
2. Piketty, T. (2014). Capital in the twenty-first century. Harvard University Press.
3. Stiglitz, J. E., & Greenwald, B. C. (2014). Creating a learning society: A new approach to growth, development, and social progress. Columbia University Press.

4. Mazzucato, M. (2018). The value of everything: Making and taking in the global economy. Hachette UK.
5. Schwab, K. (2017). The fourth industrial revolution. Currency.
6. OECD. (2022). OECD Economic Outlook, Volume 2022 Issue 2. OECD Publishing.